

Verslag NVL-excursie zondag 11 juni 2000

Om 10.00 uur vertrokken we vanaf de camping naar de stuw in de Vecht bij Junne, even ten oosten van Ommen.

Sinds enige jaren zijn er bij alle stuwen in deze rivier van Zwolle tot de Duitse grens vistrappen aangelegd. Via deze kunstmatige cascades kunnen vissoorten stroomopwaarts trekken naar de bovenloop of de bronnen van de rivier om te paaien. Ook libellen profiteren van deze miniatuur stroomversnellingen. Het doel van ons bezoekje was om te zien of er beekrombouts te vinden waren. Langs de Vecht tussen Gramsbergen en de Duitse grens is deze soort gesignaleerd maar tot op heden nog niet verder stroomafwaarts waargenomen. Afgaand op de sterke verbetering van de waterkwaliteit en de enorme toename van Weidebeekjuffer en Blauwe breedscheenjuffer is de verwachting dat ook de Beekrombout op termijn zal volgen. Helaas troffen wij deze soort niet aan. Wel zagen we vele Weidebeekjuffers en tientallen Breedscheenjuffers.

Na het bezoekje aan de stuw reden we door naar Oud Avereest. Vandaar gingen we te voet het landschappelijk zeer fraaie Reestdal in. De Reest is een kleine rivier welke voor een deel de natuurlijke grens vormt tussen Overijssel en Drenthe. De oude meanderende loop is voor een groot deel nog intact en het stroompje mondt uit in het Meppelderiep. Van de libellenfauna aldaar is maar weinig bekend, vandaar ons bezoekje. Door de hooilanden volgden we over circa 500 meter de oever aan de Overijsselse kant. We zagen er 10 algemene soorten waaronder slechts enkele Weidebeekjuffers, maar helaas geen enkele Breedscheenjuffer. Het water van de Reest maakte een wat modderige indruk. Dat wordt veroorzaakt door de venige bodem.

We staken de Reest over om even verderop in het Drentsche land twee vennen te bezoeken. Onderweg kwamen we langs prachtige roggeakkers met bloeiende korenbloemen en zingende geelgorzen. Boven het graan ontdekten we verschillende jagende keizerlibellen. In dit gebied huizen ook kwartels, kwartelkoningen, dassen en boomkijkers. Die zagen we allemaal niet, maar wat we wel zagen was een zilveren maan. Dit prachtige parelmoervlindertje liet zich fraai bekijken. Het eerste ven wat we bezochten was overduidelijk ooit een heideven, maar inmiddels totaal omgeven door bos. Naast veel viervlekken, vlogen er smaragdlibellen en honderden, zoniet duizenden watersnuffels. Op sommige plaatsen langs de oever en tussen pitruspollen in het water zag het er blauw van. We ontdekten geen maanwaterjuffers en slechts 1 noordse witsnuitlibel. Langs de oever vonden we opvallend veel larvenhuidjes van de grote keizerlibel, ongeveer 1 per meter. Afgaand op de grootte van het ven moeten er daar honderden zijn uitgeslopen. Ook vonden we er een half uitgeslopen Bruine glazenmaker. De libel bleek niet meer te leven en was inmiddels totaal verdroogd. Bij het zoeken naar larvenhuidjes raapte Kees Goudsmits bij toeval een net uit het water gekropen viervlekclarve. Gezeten op zijn hand konden we de libel in circa 20 minuten prachtig zien uitsluipen. Dit hele gebeuren werd door alle excursieleden met verwondering gadeslagen. Voor de

meesten was het de eerste keer dat ze zoiets moois zagen. Het meeuwenven, even ten noorden van het bosven, bleek een groot heideven te zijn met een heel vreemde oevervegetatie welke bestond uit grote zeggevelden met daartussen opvallend veel adderwortel en op andere plaatsen brede zomen met grote lisdodde, gele lis, kalmoes, pijlkruid, waterdriblad en op het water gele plomp en waterlelie. Een totaal verstoord heideven dus. De libellenfauna was navenant. Veel variabele waterjuffer, lantaarntjes, vuurjuffers, grote roodoogjuffers, smaragdlibellen en viervlekken. Langs de rand van de heide troffen we in braamstruweel nog twee vers uitgeslopen platbuiken. Beide vrouwtjes. Omdat één van de excursieleden graag eens een metaalglanslibel wilde zien werd de excursie besloten met een bezoekje aan een natuurontwikkelingsgebied in de buurtschap Varsen even ten noordwesten van Ommen. Als op bestelling vloog er een prachtexemplaar die zich van nog geen twee meter afstand liet bewonderen. Ook zagen we daar vers uitgeslopen zwervende- en gewone pantserjuffers, zwarte- en geelvlekheidlibellen. Het water van de heidevennetjes aldaar is er erg ondiep en warmt snel op. Wellicht een reden voor deze soorten om zo vroeg in het jaar al uit te sluipen. Inmiddels waren we ruim 7 uur op pad geweest en mede dankzij het prachtige zonnige weer en veel leuke waarnemingen konden we terugzien op een geslaagde excursie.

Evert Ruiter
e.j.ruiter@planet.nl

Nieuws van de Libellenwerk-groep Overijssel

De excursie naar de Weerribben op 26 augustus was qua weersomstandigheden en deelnemersaantal de eerste echt geslaagde excursie van het eerste seizoen. Hoewel de aantallen wat tegenvielen werden er behoorlijk wat soorten gezien. Naast wat late variabele waterjuffers werden er 1 watersnuffel (mannetje), tientallen lantaarntjes, 1 houtpantserjuffer (mannetje) en een behoorlijk aantal gewone pantserjuffers waargenomen. Grote roodoogjuffers vlogen lokaal nog in kleine aantallen en kleine roodoogjuffers werden op één plaats zeer talrijk aangetroffen. Voor wat betreft de juffers was de waarneming van een noordse winterjuffer (mannetje) veruit het leukst en goed voor fraaie foto's. Deze soort werd gezien bij een met krabbescheer dichtgegroeid petgat. Op diezelfde plaats werden ook minimaal twee groene glazenmakers waargenomen. Eén daarvan was een eiafzettend vrouwtje. Verrassend genoeg vloog er ook een mannetje venglazenmaker. Een soort die je maar zelden aantreft in het laagveen. Andere glazenmakers die werden gezien zijn paardenbijter (algemeen en talrijk) en bruine glazenmaker (circa 10). Overige soorten: zwarte heidelibel (zeer talrijk), steenrode heidelibel (veel tandems), bruinrode heidelibel (mogelijk 1 mannetje), bloedrode heidelibel (vooral op hooilanden), gewone oeverlibel (algemeen langs open water) en twee metaalglanslibel mannetjes (late waarneming!). Hoewel er zeer gericht naar gezocht is werden er geen bruine winterjuffers waargenomen. Ook de grote vuurvlinder is niet gezien, maar wel vele doortrekkende atalanta's, een kleine vuurvlinder, twee citroenvlinders, een klein geaderd witje, enkele bruine

zandoogjes en zilveren manen. Op de terugreis zagen we even buiten Ossenzijl in een hooiland een groep van 25 ooievaars. Een imposant gezicht!

Verrassend dit jaar waren de terugkeer van de bosbeekjuffer langs de Dinkel, de waarneming van gevlekte witsnuiten op het Haaksbergerveen, beekoeverlibellen bij een MacDonalds langs de A1 en de recente ontdekking van een grote populatie bandheidlibellen tussen Deventer en Holten. Er werd dit jaar een aantal nieuwe vindplaatsen van de plasrombout, venwitsnuit en zwerfende pantserjuffer ontdekt. Ondanks gericht zoeken kon het voorkomen van de rivierrombout langs de IJssel nog niet worden vastgesteld. In het voorjaar vlogen er in de IJsseluitwaarden vanwege de buitengewoon goede weersomstandigheden al vroeg grote aantallen smaragdlibellen, glassnijders en vroege glazenmakers. Begin juni is er bij het Zeesserven in de boswachterij gezocht naar de speerwaterjuffer, een soort die daar ooit voorkwam.

Intensief speurwerk rond het gehele ven leverde niets op. Desondanks kan het, bij gerichte beheersmaatregelen, niet uitgesloten worden dat deze soort er op termijn nog eens terugkeert. Met name de koraaljuffer en de zwarte heidelibel waren deze zomer zeer talrijk op het hoogveen. Van de eerste soort vlogen op De Engbertsdijksvelden bij Kloosterhaar duizenden. Dit veengebied alsmede het Haaksbergerveen en het Beerzerveld zijn plaatsen die op het voorkomen van de noordse glazenmaker eens moeten worden onderzocht. Wellicht dat daar in september nog een excursie voor gepland kan worden.

Evert Ruiter
e.j.ruiter@planet.nl

Nieuwe voorjaars-libellen-soorten voor de kop van Noord-Holland

In 1999 ben ik begonnen met een inventarisatie van de libellenfauna in een drietal duingebieden in de kop van Noord-Holland. Dit zijn de Grafelijkheidsduinen en het Refugium in de gemeente Den Helder en het Zwanenwater nabij Callantsoog. Afgezien van het Zwanenwater waren van de Noordkop weinig libellenwaarnemingen bekend.

In 1999 heb ik in totaal in het werkgebied 20 soorten waargenomen.

Het voorjaar van 2000 bracht een aantal nieuwe libellensoorten naar de Noordkop, zoals hierna te lezen is.

Zwanenwater

Op 12 mei trof ik 13 Noordse witsnuitlibellen *Leucorrhinia rubicunda* aan (in 1999 slechts één exemplaar). Ook die zelfde dag zag ik tevens een mannetje Glassnijder *Brachytron pratense*, nieuw voor dit gebied. Ook nieuw was op 3 juni de aanwezigheid van een mannetje Gevlekte witsnuitlibel *Leucorrhinia*

pectoralis in een beschutte poel met veel oeverbegroeiing en drijvend fonteinkruid.

Grafelijkheidsduinen

In het noordelijker gelegen Grafelijkheidsduinen waren op 14 mei vier exemplaren van de Noordse witsnuit *Leucorrhinia rubicunda* aanwezig, waaronder een paringswiel. De soort was hier nog niet eerder waargenomen.

Op 9 juni zag ik een mannetje Gevlekte witsnuitlibel *Leucorrhinia pectoralis*. Terwijl ik een poel inventariseerde kwam hij aanvliegen, ging op de oevervegetatie zitten, verplaatste zich een keer en vloog vervolgens in noordelijke richting verder (naar Texel?).

Diezelfde dag zag ik ook twee mannetjes *Platbuik Libellula depressa*. Elk bij een poel en beiden vertoonden territoriaal gedrag. Een van de *Platbuiken* was in een langdurig conflict met een Grote keizerlibel die ook boven die plas wilde vliegen. De meest noordelijke waarneming van een *Platbuik* in Noord-Holland was van Robert Ketelaar die, naar ik aanneem het eerste exemplaar, bij Schagen had waargenomen. De *Platbuik* is vooralsnog niet bekend van de Waddeneilanden.

Den Helder

Niet in de duinen, maar in de stedelijke omgeving van Den Helder was de Vuurjuffer *Pyrrhosoma nymphula* dit jaar in de maand mei aanwezig. Diverse meldingen kreeg ik van mensen die deze soort bij hun tuinvijver aantreffen. Zelf had ik ook enkele exemplaren in de tuin en heb ik in m'n vijver eiafzet kunnen zien. Vorig jaar hadden we slechts één waarneming. Deze bevond zich ook bij een tuinvijver. De laatste mij bekende waarneming van een Vuurjuffer in Den Helder is van 1979 (uit een oude uitgave van de Atlas natuurgebieden Den Helder).

Rapport

De resultaten van de uitgebreide seizoensinventarisatie van de drie voornoemde duingebieden en omgeving is te lezen in het rapport "Libellen in de duinen van de Noordkop 1999". Als je geïnteresseerd bent in het rapport kun je deze aanvragen door f 6,50 over te maken op giro 75 47 115 van de KNNV Den Helder e.o. onder vermelding van 'libellenrapport'.

René Manger
Vogelzand 2252
1788 GC DEN HELDER
0223-690651
rmanger@wxs.nl

Te koop gevraagd

De Nederlandse Sprinkhanen en Krekels

Nederlandse Fauna deel 1

KNNV Uitgeverij i.s.m. Natarulis en EIS Nederland

Evert Ruiter, tel:038 4550891

e.j.ruiter@planet.nl